

Daniela NEGRILĂ

MOȘTENIREA ÎN NOUL COD CIVIL

- **NOȚIUNI INTRODUCTIVE**
- **MOȘTENIREA LEGALĂ**

STUDII TEORETICE ȘI PRACTICE

Universul Juridic
București
-2013-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2013, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEGRILĂ, DANIELA

Moștenirea în noul Cod civil : noțiuni introductive :

moștenirea legală : studii teoretice și practice / Daniela Negrilă. -

București : Universul Juridic, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-967-1

347.65/.68(498)

REDACTIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE:

fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

Doamnei **DOINA ROTARU**,
notar public, președinta Camerei Notarilor Publici
București

Domnului **DUMITRU VIOREL MĂNESCU**,
notar public, președintele Uniunii Notarilor Publici
din România

Prefața autorului

Dreptul este o știință la fel de complexă ca și matematica, sau ca fizica ori biologia. În același timp, dreptul este o artă, pentru că broderia practică pe care o determină legea naște algoritmi greu de anticipat de către cel care făurește norma juridică. Dar, înainte de toate, dreptul este viață. Este așezarea în reguli juridice a faptelor noastre de zi cu zi. Dreptul pornește de la morală și devine, prin impactul său asupra conduitei umane, izvor al eticii și al moralității.

Din acest motiv, existența unei reglementări legale în deplină corelație cu evoluția societății este totdeauna o necesitate.

Un nou Cod civil era, pentru societatea românească, mai mult decât un imperativ economic și social. Apariția sa, poate prea mult timp așteptată, a fost de natură să transmită sentimentul unei renașteri juridice și să determine repornirea unor mecanisme adâncite în uitare.

Am pornit la realizarea acestei lucrări din pasiune, o pasiune izvorâtă din nevoia de a studia, de a analiza și de a sintetiza un domeniu de o mare profunzime a dreptului civil: tărâmul moștenirilor. Am lucrat cu gândul la colegii mei, majoritatea aflați într-o luptă permanentă cu timpul, prea ocupați să rezolve cazuri concrete pentru a mai avea puterea să pună pe hârtie rezultatul experienței lor.

Lor le este dedicată, în mod special, cu convingerea că, cele ce se regăsesc în paginile sale - rod al acumulărilor teoretice și al multor ani de practică în domeniu - poate să le fie de ajutor.

Dreptul e viață. Să-l cunoaștem ca pe o știință și să-l practicăm ca pe o artă.

Titlul I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Motto: „Sunt succesiuni, nu din cauza moștenitorilor, ci din cauza rolului pe care îl joacă în activitatea economică a unui mediu social defunctul”

(Istrate Micescu)

Capitolul 1

DEFINIȚIA MOȘTENIRII

Secțiunea 1.1.

Introducere

Conform prevederilor art. 953 NCC, **moștenirea reprezintă transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă.**

Suntem în prezența unei definiții legale care utilizează termenul de „moștenire”, termen pe care în mod constant doctrina l-a consacrat ca fiind cu mult mai potrivit în privința transmisiunilor de *mortis causa*, față de termenul de succesiune, susceptibil de a avea mai multe înțelesuri.

Aceasta nu înseamnă, însă, că folosirea termenului de „succesiune” a devenit incompatibilă cu transmisiunile patrimoniale de *mortis causa*. Însăși legea continuă să utilizeze ambele termene, vorbind, în art. 965 NCC, despre „reprezentarea succesorală”, în art. 1.086 NCC, despre „rezerva succesorală”, în art. 1.103 NCC, despre „termenul de opțiune succesorală” ș.a.m.d. Prin urmare, chiar dacă, pentru definirea noțiunii, noul Cod civil preferă să folosească termenul de „moștenire”, constatăm că acesta este utilizat, în ansamblul legii, în

paralel și concomitent cu cel de „succesiune”, bineînțeles în accepțiunea restrânsă a acestuia.

Observăm, însă, o îndreptare mai pregnantă a legiuitorului către termenii de „moștenire” sau „moștenitor” în locul celor de „succesiune” sau „succesor”. Vom reține de aici faptul că, pentru a nu mai da loc niciunei interpretări, preferabil va fi ca, ori de câte ori contextul o permite, să definim orice transmisiune de *mortis causa* cu ajutorul termenului de „moștenire” iar nu cu cel de „succesiune” în sens restrâns¹. Beneficiarii patrimoniului succesoral vor fi, de asemenea, denumiți cu preferință „moștenitori”, iar nu „succesori”, această din urmă noțiune fiind susceptibilă a desemna nu numai pe dobânditorii unor drepturi și obligații ca urmare a decesului unei persoane ci pe orice subiect de drept civil care urmează - „sucedee” - pe un altul în lanțul firesc al transmisiunilor patrimoniale, atât prin acte între vii cât și pentru cauză de moarte.

Terminologic vorbind, chiar și Constituția României, în art. 42, utilizează tot termenul de „moștenire” atunci când spune că „dreptul la moștenire este garantat”, probabil din aceleași considerente de claritate juridică².

Moștenirea este definită în primul rând ca o **transmisiune a unui patrimoniu** aparținând unei persoane fizice, transmisiune ce are loc **la decesul titularului** său, și care presupune **un transfer unitar, atât al activului cât și al pasivului**. Specificitatea moștenirii stă în aceea că, așa cum vom mai arăta în cele ce urmează, ea operează numai în privința transmiterii patrimoniului **persoanelor fizice** care încetează a mai exista, regimul juridic succesoral nefiind aplicabil încetării persoanelor juridice.

¹ *Lato sensu*, succesiune = orice fel de transmisiune de drepturi, atât între vii cât și pentru cauza de moarte. *Stricto sensu*, succesiune=transmisiunea unui patrimoniu pentru cauză de moarte. A se vedea Ilioaara Genoiu, *Dreptul la moștenire în noul Cod civil*, Ed CH Beck, București, 2012, p. 13.

² Pentru detalierea termenilor, a se vedea: M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Editura Academiei RSR, București, 1966, p. 19; *Noul Cod civil – Comentarii, doctrină, jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 1 – nota nr. 4; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Editura Universul juridic, București, 2002, p. 6.

În același timp, **moștenirea este un mod de dobândire a proprietății**, art. 557 NCC stipulând expres că „dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin (...) moștenire legală și testamentară (...)”. Deducem din aceasta că între instituția moștenirii și cea a dreptului de proprietate există o legătură indisolubilă, ele aflându-se într-o deplină interdependență. Practic, pe măsura dezvoltării proprietății private, a apărut necesitatea continuării personalității defunctului titular al drepturilor și, pe cale de consecință, a apărut necesitatea transmisiunii patrimoniului acestuia la decesul său. Pe de altă parte, dreptul de proprietate este o componentă intrinsecă a transmisiunii succesoriale și, am putea spune, cauza principală a declanșării și funcționării acestui întreg angrenaj. Afirmăm aceasta pentru că dobândirea dreptului de proprietate constituie, de cele mai multe ori, factorul care justifică psihologic acceptarea calității de moștenitor și, implicit, a obligațiilor corelative drepturilor transmise.

Putem spune că **moștenirea este o instituție cu un pregnant caracter translativ de drepturi** – iar acest lucru reprezintă esența definiției moștenirii – prin intermediul său făcându-se legătura între ființa juridică a titularului defunct al patrimoniului și cei care îi urmează, realizându-se în acest fel o continuitate a circuitului juridic civil.

Secțiunea 1.2.

Obiectul transmisiunii succesoriale: patrimoniul

Obiectul transmisiunii succesoriale îl reprezintă patrimoniul, reprezentat de totalitatea drepturilor și obligațiilor evaluabile în bani pe care le are o persoană fizică. **Reglementarea noțiunii de patrimoniu**¹ este dată de prevederile art. 31-33 NCC. Succint, patrimoniul este format din totalitatea drepturilor și obligațiilor cu conținut economic (evaluabile în bani) aparținând unei persoane. El este, în esență, o universalitate juridică și, în același timp, un atribut al personalității. În componența patrimoniului intră drepturile și obligațiile cu valoare economică, iar nu bunurile care formează obiectul

¹ A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *Curs de drept civil – partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 74.

acestora. Sau, altfel spus, integrarea bunurilor ca făcând parte din patrimoniul unei persoane este consecința faptului că asupra acestor bunuri poartă anumite drepturi și obligații. În cursul vieții unei persoane, patrimoniul acesteia poate să cunoască o dinamică diferită a fluxurilor patrimoniale, fără să fie atinsă de fapt existența patrimoniului ca atare. Trebuie să spunem că patrimoniul, ca și atribut al personalității, se caracterizează prin mai multe trăsături:

- numai persoanele au un patrimoniu
- orice persoană are un patrimoniu
- o persoană nu poate avea decât un singur patrimoniu.

În cadrul patrimoniului aceleiași persoane pot exista mase patrimoniale diferite, care reprezintă de fapt părți ale unui întreg, având și ele la rândul lor trăsătura universalității pe care o are întreg patrimoniul. Acesta, deși unitar în esență, este totuși divizibil. Divizibilitatea patrimoniului în mai multe mase patrimoniale nu contravine ideii de unitate și unicitate a patrimoniului. Nu vom putea spune niciodată că o persoană a avut mai multe patrimonii, ci că au existat, în cadrul aceleiași patrimoniu, mai multe mase patrimoniale. În materia pe care o studiem, divizibilitatea patrimoniului își va găsi frecvent aplicabilitatea. Astfel, în considerarea prevederilor art. 1.114 NCC și ale art. 1.156 NCC, vom fi obligați să remarcăm existența, în patrimoniul moștenitorilor, a două mase patrimoniale distincte, formate, una dintre ele, din bunurile moștenite, și cealaltă, din bunurile aparținând moștenitorului.

Așadar, ceea ce se transmite cu ocazia decesului unei persoane fizice este patrimoniul acesteia, respectiv drepturile și obligațiile cu conținut economic pe care aceasta le-a avut, iar nicidecum drepturile personal nepatrimoniale ale defunctului care se sting odată cu încetarea din viață a titularului lor. Chiar și în materie patrimonială constatăm că există anumite drepturi și obligații într-atât de strâns legate de persoana titularului (*intuitu personae*) încât se vor stinge concomitent cu acesta, ca de exemplu obligațiile de întreținere, dreptul de rentă viageră, uzufructul viager, dreptul la pensie sau la salariu¹ etc.

¹ Aceeași analiză este structurată sub titlul „obiectul raportului de drept succesoral” în lucrarea Ilioarei Genoiu, *Dreptul la moștenire în noul Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 11. A se vedea și Mihail Elescu, *op. cit.*, p. 50.

Având în vedere că, la decesul unei persoane fizice, operează transmisiunea unui patrimoniu, vom analiza moștenirea ca pe un mod de dobândire a proprietății, astfel cum este consacrat expres de art. 557 NCC.

Secțiunea 1.3. **Autorul moștenirii**

Cel care lasă moștenirea, denumit și „**autorul moștenirii**” sau „**de cuius**” (abrevierea formulei romane „*is de cuius successione agitur*”) poate fi **numai persoana fizică**, regulile transmisiunii successorale nefiind aplicabile încetării persoanelor juridice. În acest ultim caz, deși suntem în prezenta unor transmisiuni universale sau cu titlu universal, normele aplicabile au o natură specială și sunt cuprinse în legile speciale aplicabile, respectiv Legea nr. 31/1990 a societăților comerciale și Legea nr. 85/2006 a insolvenței.

Secțiunea 1.4. **Destinatarii patrimoniului succesoral**

În schimb, cei care primesc patrimoniul succesoral, respectiv **moștenitorii defunctului** pot fi atât **persoane fizice** cât și **persoane juridice**. În același timp, trebuie să arătăm că în categoria moștenitorilor unui defunct se include atât statul, ca și entitate națională, cât și unitățile administrativ-teritoriale ale acestuia (comuna, orașul sau municipiul).

Capitolul 2

PRINCIPIILE MOȘTENIRII

Chiar dacă nu există niciun text legal care să le enumere, în teorie au fost stabilite **patru principii fundamentale ale moștenirii**¹:

- Este o transmisiune de *mortis causa*;
- Este o transmisiune universală;
- Este o transmisiune unitară;
- Este o transmisiune indivizibilă.

Secțiunea 2.1.

Transmisiune pentru cauza de moarte

Ea se produce **numai în urma și ca efect al morții unei persoane fizice**. Regulile transmisiunii moștenirii nu vor fi deci aplicabile în cazul transmiterii drepturilor și obligațiilor între vii, după cum nu vor fi aplicabile nici în cazul încetării existenței unei persoane juridice. Temeiul moștenirii îl reprezintă un fapt juridic, respectiv **moartea unei persoane fizice**, fără deosebire că aceasta este fizic constatată sau judecătorește declarată. În privința transmisiunilor patrimoniale între vii se vor urma regulile existente în materia obligațiilor, iar în ceea ce privește transmisiunea drepturilor și obligațiilor persoanei juridice, ca efect al încetării existenței juridice a acesteia, se vor aplica normele speciale edictate de Codul civil și celelalte legi speciale în materie².

¹ Lucrări teoretice în domeniul amintim: C. Stătescu, *Drept civil*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1967, p. 107 și Fr. Deak, *op. cit.*, p. 12.

² A se vedea C. Stătescu, *op. cit.*, p. 107 și Ilioaara Genoiu, *op. cit.*, p. 21: „Principiile dreptului succesoral sunt aplicabile, totuși, subiectului colectiv de drept în ipoteza în care acesta are calitatea de dobânditor al unui patrimoniu succesoral, întrucât, *de lege lata* persoanele juridice și statul pot avea calitatea de legatari. Mai mult, comuna orașul sau, după caz, municipiul, precum și statul pot culege moștenirile vacante în puterea legii, devenind astfel moștenitori legali”.